

UKRAJINŠKÝ ŽÁK V ČESKÉ TŘÍDĚ OČIMA LINGVISTKY

Mgr. Michaela Zormanová

Na úvod...

- Čeština pro ukrajinské děti
- Srovnávací slovanská jazykověda
- Kreativní konzultant
- Jazykový lektor

- michaela.zormanova@gmail.com
- Míša maluje a miluje jazyky (interaktivní cvičení, FB)
- <https://blogy.rvp.cz/cestinaproukrajinskedeti/>

JAZYK, KTERÉMU POROZUMÍ

Mgr. Michaela Zormanová

Bez zprostředkovatelského jazyka

- Mluvit jazykem – mluvit o jazyku
- slovníček pokynů
- kartičky se slovy, aby mohl vyjádřit své potřeby
- slovníčky k jednotlivým předmětům
 - před probíráním látky, slovníček pojmů, která se budou v textu vyskytovat
 - kromě sešitů k předmětu, také předmětový slovníček
 - Inkluzivniskola.cz/prekladove-slovnicky (český jazyk a literatura, humanitní předměty, matematika, přírodověda a přírodopis, fyzika, chemie)

храм	прямо	зупинка	перед	мерія	перехрест	станція	собор
вежа	вид	місто	важлива історична будова	університет	міст	площа	
<input type="text"/>	katedrála	<input type="text"/>	univerzita	<input type="text"/>	chrám	<input type="text"/>	nádraží
<input type="text"/>	most	<input type="text"/>	město	<input type="text"/>	náměstí	<input type="text"/>	rovně
<input type="text"/>	zastávka	<input type="text"/>	výhled	<input type="text"/>	radnice		
<input type="text"/>	důležitá historická budova, památka	<input type="text"/>					
<input type="text"/>	věž	<input type="text"/>					
<input type="text"/>	křižovatka	<input type="text"/>					
<input type="text"/>	před	<input type="text"/>					
<input type="text"/>	radnice	<input type="text"/>					

V Kolem

náměstí jsou staré domy.

- Zjednodužit jazyk:
 - Změř a porovnej délku. – Podívej se, použij pravítko a zjisti, co je delší a co je kratší.
 - Mláďata koček si hrají s lístkem, aby si tak osvojily vlastnosti nezbytné pro lov. – Malé kočky, mláďata, kořata, si hrají s lístkem, učí se tak, jak lovit, jak získat svou kořist, potravu.
- Bohatý obrazový materiál

ČESKO

- je, kolik, nejvíce, více

_____ v Česku žije lidí? V Česku žije _____ než deset milionů lidí. Jaké _____ největší české město? Největší české město je Praha, tam žije _____ lidí.

Počátek vzdělávání žáka s OМJ

- rozumění:
 - vykonává učitelovy pokyny
 - vyjadřuje se pomocí gest a obrázků – tím potvrzuje, že rozumí
 - zachycuje důležité informace v mluvě, audio nahrávce
- mluvení:
 - opakuje po učiteli nebo nahrávce
 - na otázky odpovídá jednotlivými slovy, krátkými větami
 - samostatně tvoří krátké věty
- čtení, psaní:
 - čte „po písmenech“
 - doplňuje to, co už zná („vidím krasnu/krasnoju maminku“)
 - pletou se mu podobná písmena („on je chytru“)

А а	Б б	В в	Г г	Г г	Д д	Е е	Є є	Ж ж	З з	И и	І і
a	b	v	h	g	d	e	je	ž	z	y	i
[a]	[b]	[w~v]	[h]	[g]	[d]	[e]	[je/e]	[ʒ]	[z]	[ɪ]	[i]
Ї і	Й й	К к	Л л	М м	Н н	О о	П п	Р р	С с	Т т	
ji	j	k	l	m	n	o	p	r	s	t	
[ji]	[j]	[k]	[l]	[m]	[n]	[o]	[p]	[r]	[s]	[t]	
У у	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ю ю	Я я	Ь ь	'	"
u	f	x	c	č	š	šč	ju	ja	'	"	
[u]	[f]	[x]	[ʦ]	[tʃ]	[ʃ]	[ʃtʃ]	[ju/u]	[ja/a]	-		

UČÍME ČESKY SLOVANA

ukrajinský žák v české třídě

Výslovnost

- ř
 - velmi těžké, pro pokročilé
- OU
 - купують (kurujuť) - kurujou, гарну квітку (harnu) - hezkou květinu
- shluky souhlásek
 - четвер (četver) – čtvrtek, яблуко (jabluko) – jablko, сторона (storona) – strana, голова (holova) - hlava
- měkčení
 - ukrajinština měkčení jako jev zná, ale ne háčky
- dlouhá samohláska není přízvuk
- u rusky mluvících dětí: h

Změkčování.

Пом'якшення.

Ď

loďka zeď hoď
děda děti lodě
dítě rodina dívka

Ť

labuť ťukat poušť
tělo potěšit Matěj
tatínek kosti stín

Ň

oheň kaňka dlaň
někdo štěně písňě
měnit niň nikdo

Kam s tím háčkem? Kdy ho píšeme?

Де гачок? Коли ми це напишемо?

kořata - kotě kůň - koně - koník seď - sedět - sedí zeď - (na) zdi
loď - loďka - lodě - nalodit sáňky - sáně tatínek - taťka

Doplň háček tam, kam patří.

Заповни гачок там, де йому належить.

dýně autíčko hodiny děšť kůň

V posledním cvičení
chybí celkem 3 háčky.

Azbuka

- B = V
- N = Y
- H = N
- P = R
- C = S
- X = CH

- psací: **T** **T** **И** *Mm*
 - „píšeme máma,
čteme táta“

Či je to kufr?

Чий це валіза?

1. Roman
2. Max
3. Olexkaj
4. Ostap
5. Boris
6. Jana
7. Tatjana
8. Naděžda
9. Darja

To je kufr Darji.
- To je Darjin kufr.

To je kufr Maxe.
- To je Maxův kufr.

Doplň do slov B nebo V.

доповни слова літерами "В" або "У".

 _RAM_ORA	 _LAK	 O_OCE
 _ODA	 _A_IČKA	 SO_A

Doplň do slov P nebo R.

доповни слова літерами "Р" або "R".

 HO_A	 _YBA	 _ES
 _IVO	 M_KEV	 _ÝŽE

Posloupnost

- rozkouskování
- řazení podle frekvence, jazykové úrovně, náročnosti (zde může hrát roli podobnost)
 - já kupuju, ty kupuješ, on kupuje - я купую, ти купуєш, він купує
 - já hraju, ty hraješ, on hraje - я граю, ти граєш, він грає
- Komunikační situace a gramatika, kterou u ní využijeme (parcelace). Dle toho, co žáka obklopuje.
- mluvím o sobě, třída, barvy a čísla, město – jak někam dojít, jídlo, rodina, co dělám během dne, v obchodě, činnosti – práce, koníčky, zvířátka

Nauč se slovíčka.

Вивчи слова.

ráno

večer

den

noc

rychle

pomalu

Doplň do textu slovíčka, která ses naučil.

Доповни текст вивченими словами.

Dobry _____.

já jsem Pepa. Jsem z Olomouce. Učím se ukrajinsky. Mluvte, prosím,

 _____, ještě dobře nerozumím. Dnes _____ jsem měl hodinu

ukrajinštiny. Povídali jsme si o ukrajinské kuchyni. _____ půjdu s

maminkou do restaurace. Dám si vareniky. Nesmím si jich dát moc a

jíst moc _____, aby mě pak celou _____ nebolelo břicho.

dobry den

dobre ráno

dobry večer

dobrou noc

Podstatná jména

- skloňování:
 - ukrajinština má také 7 pádů
 - ale! 5 = 7
 - posloupnost pádů: pády: 1.p., 4.p., 5.p., 2.p., 6.p., 1. a 4. p. množného čísla, 7.p., 3.p.
- to, co skutečně používáme, vzory – více frekventovaná slova.
- ženský rod:
 - žena
 - růže – ulice, židle (ženský rod s koncovkou –e pro ukrajinštinu netypický) - вулиця (вулиця) - ulice, моя (moja) - moje
 - píseň, kost – postel, mrkev

Oslovujeme, voláme.

Звертаємося, звертаємося.

Vokativ - v ukrajinštině 7., ale v češtině 5. pád

ON

1.pád

Petr
Marek
Honza
Lukáš

5. pád

Petře
Marku
Honzo
Lukáši

ONA

1.pád

Eva
Lucie

5. pád

Evo
Lucie

přídavné jméno - stejný tvar jako 1. pád
množné číslo - stejný tvar jako 1. pád

Jak zavolat na Janaš
Jane! Janku! Jeničku!
Honzo! Honzíčku! Honzi!

Mami! Tati!
Babi!

O veliké řepě.

Про великий буряк.

Znáš pohádku o veliké řepě. Jak dědeček s babičkou volali...

- na syna: _____, pojd' nám pomoci!
- na vnučku: _____, pojd' tahat s námi!
- na pejska: _____, přilož ruku k dílu!
- na kočičku: _____, přidej se k nám!
- na myšku: _____, pojd' honem!

Hanko, ale také Hanil
Lenko, ale také Lenil

Lucie, ale také Luci.
"Domácké" formy oslovení.

Podstatná jména

- mužský rod
 - typická koncovka: konsonant: měkké a tvrdé, obojetné – s jednotlivými slovy (Pavel: Pavle!, Daniel: Danieli!)
 - a: chleba, policista, Honza, táta
 - i ukrajinština: měkké a tvrdé (+smíšené), životný a neživotný
 - životnost (kapr, losos)
- střední rod:
 - město (o- nejčastější koncovka)
 - moře/kuře – letiště (ne moc frekventovaný vzor)
 - stavení – náměstí, nádraží (ne moc frekventovaný vzor)

Slovesa

- slovesa: nejdříve nedokonavá slovesa, pak až dokonavá
 - být, nebýt (není)
 - mít – slovesná třída – at (dělat)
 - slovesná třída – ovat
 - slovesa: hrát, číst... (-íst, -ýt, -ét, -ést, -ůst, -ást, -out)
 - slovesná třída et, ět, it (rozumět; jíst, spát, stát)
- ou nebo í?
 - kupujou x kupují
 - jdou x znají
 - jedou x jedí
 - kupuju x kupuji
 - čtu
- malé rozdíly pletou nejvíc
 - kupujeme – kupujemo (купуємо)
 - kupují – kupujuť (купують)

vy prac	ty prac	já prac	oni zn	ty zn	oni prac
on prac	my zn	vy zn	já zn	my prac	on zn
áme	ají	áte	ujeme	uje	uju/uji
ám	áš	á	ují	uješ	ujete

Slovesa

- Sloveso být:
 - <https://wordwall.net/resource/31323204>
- Sloveso mít:
 - У мене є мама. – Mám maminku, je to moje maminka.
 - u mě – je v mé blízkosti, v mé kapse, v mém bytě, není můj
- Vědět, znát, umět:
 - vím nějakou informaci, znám někoho nebo něco, umím něco udělat
 - Já vím, že jsi to Ty.: Я знаю, що це ти (Ja znaju, ščo ce ty)

Ty	Oni jsou	já	Ty jsi	Já jsem
Oni	On je	ona	On	

Jan (ty). moc hodný (on).
rádi tančí (oni). Češi (oni).
mi pomáháš (ty). z Ukrajiny (já),
taky (ona). chce (on), ale ne (já).

Slovesa

- Vykání:
 - v přítomném čase - stejné
 - Co jste udělala? – Co jste udělaly (i při vykání jedné osobě): Šco vy zrobyly - що ви зробили?
- Podmiňovací způsob:
 - bych, bys, by - він зробив би це
- Minulý čas:
 - Я йшла, ти йшла, вона йшла
 - Já jsem chodila, ty jsi chodila, ona chodila
- Pořadí slov:
 - já se myju – ja vmyvajusja (я вмиваюсь)

Pomocné texty

- básničky, písničky – často zdobněliny, regionalismy, archaismy
- vazby, řazení slov, které se v běžné/současné řeči nepoužívá
- množství pohádek populárních u nás i na Ukrajině, bilingvní texty (viz: Užitečné odkazy)

Nauč se říkadlo.

Вивчи прислів'я:

Jedna, dva tři,
my jsme bratři.

Čtyři a pět,
projdeme spolu svět.

Je to pravda nebo lež?

Це правда або брехня?

- Týden má sedm dní.
- Na jedné ruce máme šest prstů.
- Česká vlajka má tři barvy.
- Víkend má tři dny.
- Pes má čtyři nohy.
- Máme dvě ruce a jednu hlavu.
- Rok má deset měsíců.
- Na ukrajinské vlajce jsou dvě barvy.
- Dva plus dva jsou čtyři.
- Osm minus šest je pět.

ти маєш п'ятьох - ти
маєш правду

Це правда - то је
правда

Výhody a nevýhody podobnosti

- drobné rozdíly pletou nejvíc:
 - i/y: pivo - pyvo (пиво), medicína - medycyna (медіцина), fyzika - fyzyka (фізика)
 - мило – mylo - mýdlo
 - ten tramvaj (tramvaj – трамвай)
 - ten tornádo (торнадо – tornado)

- metoda: „přijít si na to sám“

АНОЈ, ЈАК СЕ МАЅ?

Ahoj, pojďme se spolu naučit pár užitečných českých slov.

ahoj, já jsem Katka
Привіт, я Катя

dobrý den Jak se máš?
добрий день Як справи?

Dokážeš spojit české a ukrajinské věty?

Зможеш поєднати чеські та українські речення?

- Děkuji.
- Ano
- Prosím.
- Jsem z Ukrajiny.
- Jmenuji se Anna.
- Mluvim česky.
- Ne
- Rozmouľmo českyom.
- Я з України.
- Ні
- Дякую.
- Так
- Будь ласка.
- Мене звуть Анна.

Ahoj, já jsem malý bílý zajíček.

Výhody a nevýhody podobnosti...

- ...na příkladu číslovek

ČESKÉ VS UKRAJINSKÉ ČÍSLOVKY

- jeden, jedna, jedno - один, одна, одне
- dva, dvě – два, дві
- tři - три
- čtyři - чотири
- pět - п'ять
- šest - шість
- sedm - сім
- osm - вісім
- devět - дев'ять
- deset - десять

RODY

	он	она	оно
1			
2			

V obchodě je jeden muž a dvě ženy.

Muž kupuje jedno pivo a dva rohlíky.

Ženy nakupují zeleninu, jedna kupuje dvě jablka a druhá kupuje dvě limonády.

Matoucí slova

- Голка - holka – jehla
- Родичі - rodyči – příbuzní
- Печиво - pečivo – sušenka
- Овочі - ovoči – zelenina
- Диня – dynja – meloun (пř. žlutý)
- Рихлий - rychlyj – křehký
- Черствий - čerstvyj – tvrdý, starý
- Склеп - sklep – hrobka
- Магазин - mahazyn – obchod
- Місто - mesto – město
- Виноград – vynohrad – hroznové víno
- Урок – urok – lekce
- Коси – kosy – copy
- Облога – obloha – obléhání
- Палець – palec – prst
- Ніч – nič – noc
- Пишний – pyšnyj – bujný, velkolepý
- Ягода – jahoda – bobule
- Квітень – kviteň – duben
- Дядько – d'ad'ko – strýc
- Масло – maslo – olej, tuk
- Пахне – pachne – voní

UŽITEČNÉ ODKAZY

ukrajinský žák v české třídě

Terapeutické pohádky

- I hrdinové brečí
- Setkání s hrdinou

- CZ: https://potrzebafantazji.com/bohaterowie/opowiadania_cz/
- UA: https://potrzebafantazji.com/bohaterowie/opowiadania_ua/
- ANG: https://potrzebafantazji.com/bohaterowie/opowiadania_eng/

Knihy, literatura

- dětské ebooky v ukrajinštině (také knihy o pocitech, ekologii apod. pro nejmenší): <https://lustrobiblioteki.pl/2022/04/bezplatne-ebooki-dla-dzieci-w-jezyku-ukrainskim/>
- Povinná literatura: <https://sites.google.com/site/openbookclassic/skilna-literatura?authuser=0>
- H.Ch.Andersen - ukrajinsky: <https://derevo-kazok.org/kazki-gansa-hristiana-andersena/>
- Online puzzle s obrázky k příběhům H.Ch.Andersena: <https://derevo-kazok.org/exercise/>
- pohádky v ukrajinštině (také o velrybě Gerdě, o zvířátcích autorky Holly Webb): <https://osvitoria.media/opinions/knyzhka-zaspokoyuye-shho-pochytaty-dytyni-poky-tryvaye-vijna/?fbclid=IwAR2Y50lnn-tsV1ZsVzQpUYpFGEmYqMMleawNKPNObarp1hGiq0uFoiunV8g>
- dvoujazyčné pohádky: https://www.zaedno.org/casopis/2022/kamaradi-1-2022?fbclid=IwAR3x2zLZPyfMV_PiTWp4Xl48Okm8lcvq6Uz7AZi485N96U5Y_iHK5-fNFIQ#page/2

Obrázkové slovníky a podpory

- Co potřebuješ? – základní výrazy, obrázkový slovník: ukrajinsko-slovenský: https://www.sof.edu.pl/images/aktualno%C5%9Bci_2022/czego_potrzebujesz_UA_SK.pdf
- ukrajinsko-anglický: https://www.sof.edu.pl/images/aktualno%C5%9Bci_2022/czego_potrzebujesz_UA_ENG_1.pdf
- česko-ukrajinský slovníček i s výslovností: <https://www.movapp.cz/kids>
- kartičky se slovíčky: <https://uciteleucitelum.cz/material/nezarazene-k-predmetu/logokarticky-pro-ukrajinske-deti?fbclid=IwAR2nyHuBw1yrbrGKL6QMx8iU3c136i4P77kMOCXRGqKwCSUAMawgeS3CjpE>
- učebnice pro dospělé zdarma ke stažení: https://www.glossa.cz/wp-content/uploads/2022/05/%C4%8Ce%C5%A1tina-pro-%C5%BEivot_u%C4%8Debnice.pdf
- česko-ukrajinský slovník: tělesná výchova (Sokol): <https://visk.cz/files/dokumenty/cesko-ukrajinsky-slovník-dite-v-pohybu.pdf>

Hry a aktivity

- Instrukce v ukrajinštině ke hře Dobble: <https://files.rebel.pl/files/instrukcje/UA/Dobble-Classic-Ukrainian.pdf>
- Pracovní listy – výuka češtiny dětí: <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-1-2/?fbclid=IwAR3QzzItS8Mez9Vt-NhJt9UsdGAQXJqBn1VBiw8iAGztRWvWOPfibHwsYW8>
- Pracovní listy a videa (př. os sv. Václavu s ukrajinskými titulky, hry, omalovánky apod. s instrukcemi v češtině i ukrajinštině): <https://edu.ceskatelevize.cz/vybrane-kapitoly/pracovni-listy-v-ukrajinstine?fbclid=IwAR375dpYeDSG9fHgppli9nboglh-GLt7fBh9EAYBsl-rbXu0lodW5qGitpA>
- hry k vytištění určené pro výuku češtiny: <https://www.cicops.cz/cz/603-materialy-na-vyuku-cestiny-pro-deti-z-ukrajiny>